

Erdei L. Tamás
NEM BESZÉLNI

Szól a rádió, mindig szól, nem figyelsz oda, rendszerint nem figyelsz oda. Kérlek, hogy ne légy olyan bántóan rendezetlen. Letörnek a körtefa ágai, nem a szélvihar vagy a szomszéd kisgyerek labdája miatt, túl sok a termése. Önmagát kasztrálja, veszélyes magára a gyümölcsseivel, túlterem, önpusztító fa.

Mondom, vagy csak gondolom kiabálva, zavaróan közepszerű vagy, kiszámíthatóan minőségvesztett, mint a langyos sör. Visszaléptél, föladtad, megereszkedtél. Nem figyelsz. Mutatom, mondom, nem érted. Zölden esnek le a körték, potyognak a földre, hullik a ballaszt, de ez kevés, a fát nem menti meg. Napról napra több terhet hord, ahogy súlyosbodik rajta a gyümölcs. Idegesít, hogy nem tudok beállni alá a kocsival, mert egyre lejjebb konyulnak az ágak, de nincs szívem levágni őket. Inkább lefestem a körtefát a földig konyuló ágaival. Szénnel megrajzolom merített papíron, aztán készítek egy tusrajzot róla, és olajjal is megfestem agóniáját.

Anyámmal mindig szájról olvasva értettük egymást legjobban. Nem tanította; általában semmit sem tanított, mintha lenne ilyen, általános semmi; csak figyeltem és valahogy ráéreztem. Eltúlozva kell formálni a szavakat, hang nélkül; a másik koncentrál, a szemével hall, némán válaszol. Jól szórakoztam, milyen gördülékenyen működik ez a kétszemélyes kommunikáció a legnagyobb zajban is, társas összejövetel, tömegrendezvény, másoknak fel se tűnt, mindent meg tudtunk beszélni így. Megéreztem, mikor van mondanivalója – figyeltem az anyámra.

Kopognak a körték az autó tetején, ahogy alátolatok, tépi a tükör, az antenna a leveleket, gallyakat. Nem tudom rászánni magam, hogy megmentsem, műtetre van szüksége, hol fogjak hozzá. Figyelned kellene, nem tudsz, mondanám, hisztizel, hogy miért nem beszélek, elkezdem, aztán egy pillanat múlva már elkalandozol, süketnémák dialógusa. Írnám, hogy olvasd, nem olvasod, mutatom, nem érted, ha igen, még rosszabb. A körték kérik, hogy valaki áldozza föl őket a fáért, nem hallom. Ösztönösen át akartam vinni rád a szájról olvasást, sosem ment. Nem figyeltél, nem értetted, nem értettem. Tátogtam, mint egy

dilis hal, integettem a fejemmel, észre se vetted. Egy idő után föladtam, nem vagy az anyám.

Nyarakon a tetőtérben elviselhetetlen meleg van a házunkban, úgy értem: irgalmatlan. Felülről jól látszik a körtefa, mintha térdre borulna a földön. Menekülök az alsóbb szobákba, redőnyök védelme mögé, egy Notebook nevű notebookkal birkózom. Irgalom. A megingót, a zuhanásban lévő néha meg kell tartani, felelősség, ilyesmi. *Irgalom atyja, ne hagyj el!* Felelős az, aki felel. Avagy őrizője? Felele Káin, az irgalmatlan, kérdezett vissza pimaszul, Ábel hallgatott. Káin kérdez, az Úr válaszol. Kuss, nem kérdezel, felelős vagy, neked nem oszték lapot, stb.

Ezen a ponton érthető lenne az óhaj, mondhatni sürgető vágy, hogy a szerző venné fel végre az elbeszélés fonalát, úgyszólván mondja el végre, mit akar. Felveszem tehát. Volt a suliban egy srác, Furák Csaba, Csocsó, nevezzük így a történeti hűség kedvéért, mi így neveztük. Nem olyan történeti, persze, csak afféle efféle, most érjük be ennyivel, úgyszólván legyen elég. Csocsó már az első naptól feltűnt, mit fel, *kitűnt* feltűnő, nem épp kitűnő viselkedésével az osztályban. Harsány volt és erőszakos, túlzottan is, de beverném a pofáját, később bevertem, esetleg a legjobb barátom lett, esetleg átment egy másik iskolába...

Esetleg esetleg. Nem kezdünk itt anekdotázni, még mit nem.

Aki irodalmi szövegek olvasására adja a fejét, vállalja a kockázatot. Kockára tesz, vagy nyer, vagy veszít, reszkiroz. Kockázik, tehát szerencsejátékos. Aki olvas, hazardíroz: az olvasó egy hazardőr. Mindent feltesz egy (több) lapra. Vagy-vagy. Elmész mellettem, elmegyek melletted. Visszanézel rám vagy nem nézel vissza. Mindig döntened kell. Én meg, aki írok, elvesztem a szálát, mintha szórakozott lennék, esetleg direkt gonoszkodásból. Írom, nem folytatom, nem írom le, a kocka fordul, nyer vagy veszít. Bejön, nem jön be, bosszantó. Micsoda kiszolgáltatottság, irgalom atyja. *Ki kezd, kikezd, ki...?* Ne gyötörj, olvasó, gondolkozz!

A zölden lehullott körték már sohasem érnek be. Szánom a fát, szánom a termést, szánom a száját, mely nem eszik az édes gyümölcsből. *És látta Éva, hogy kívánatos a gyümölcs, és szakított a fáról, majd adott vele lévő férjének is.* És megnyilatkozott, irgalom. Mindig ugyanazt a történetet mondjuk. Mondom, nem érted, mutatom, nem érted, mondom, mutatom, nem érted, nem érted, irgalom.

ISMÉTLÉS NÉLKÜL (BELEMEGY)

Az ember egyszer megtanult két lábon járni. Már nem emlékszik, mikor, egyszer, valamikor, biztos. Véget ért a hosszú négykézláb korszak, nagy volt az öröm. Felemelkedett, ha nem is a felnőttfejek magasságába, legalábbis a legtöbb játék és háziállat fölé. Megváltozott a nézőpont, kinyílt a világ. Régi fotókon még látszik itt-ott a túlzott elégedettség az arcán, a büszke vigyor, ahogy bezsebeli az elragadtatott örömujjongásokat. Később eldugta ezeket a képeket, kínosnak érezte. Aztán amikor már nem volt kínos, újra elővette, mulatott rajta, tanulmányozta, ahogy uralkodik a környezetén, a családtagjain. Ezek a fekete-fehér papírképek időről időre előjöttek a megsárgult albumokból. Homályos tükrök, elmúlt pillanatok őrzői, beleíródnak a személyes életidő különböző szakaszaiba. Előveszi egyedül, megnézi, elteszi. Előveszi kérésre, megmutatja, megnézi, elteszi. Szereti, nem szereti, meghallgatja, mások hogyan látják az ő szemén keresztül őt magát, akinek látszott egykor. Elfogadja, nem fogadja el. Hallgat, hümmög, beszéljünk másról, mondja. A fotókat kidobja, megtartja. Újra elsüllyeszti az albumba, vissza a polcra, a fiókba, íróasztalba.

Képek – visszaigazolnak vagy átírnak emlékeket.

Állt, nézett, vigyorgott. Amikor nem érezte elég lelkesnek az ünnepelést, várakozón nézett körbe. Néha még a karját is fölemelte, a fehér kezeslábasában, nemcsak az egyensúly miatt, hanem hogy látványosabb legyen, hol is van ő, ha nem vennék észre. Beemelte magát, jelen lett az odafigyelésre érdemes dolgok világában.

Ezek a folyamatok nem láthatók az állóképeken, csak a folyamatok szegmentumai, egyes pillanatai. A családi meg a személyes emlékezet kerekíti ki, színezi, torzítja a képekre írt, rögzített valóságot. Anyai történetek. Mindig ugyanazzal a hangsúllyal mesélve, tudod, amikor. Jóval később bizonyos nőknek megmutatta a fényképeket, szemérmesen. A nők vonásai ellágyultak, meg akarták simogatni az arcát. Elhúzódott, nem értette, attól tartott, hogy félreértik őt, a bizalom gesztusaként veszik. Többnyire félreértették, ettől működtek a kapcsó-

latai. Beleértettek és beleéreztek a mondataiba, gesztusaiba, pillantásaiba olyanokat, amik nem voltak benne. A kommunikációt és a kapcsolatokat olykor a félreértés működteti. Elmozdít a holtpontról, újabb holtpontokra állít. A fotókon megörökített öröm egyértelmű. Talán sohasem volt semmi ennyire egyértelmű.

Akkor még nem akart semmit elmagyarázni senkinek. Állt büszkén, tartással.

Erre emlékszik, hogy öröm volt. Már nem kellett a kiságy az egyensúlyozáshoz, a székeket is csak a felegyenesedés másodperceiben használta, trükközve. Lehet ezt olyan elegánsan is csinálni, ahogy a nagypapa a rézfejű sétapálcájával: mintha csak kellék volna, egy jellegzetes megkülönböztető jegy. A mozdulatnak azt kell sugallania, hogy az embernek nincs szüksége az eszközre – hanyagul, könnyedén a hatalmában tartja, mintegy szórakozásképp. Elleste.

A többieknek nem kellett szék a felálláshoz, ezért ő is igyekezett úgy tenni, mintha nem volna rá szüksége; mellékes gesztus, kicsi kapaszkodás, balanszáttétel. Próbálja elcsalni a kapaszkodást. Ül a parkettázott padlón jólfésülten és jóllakottan, a puha kezeslábasában, alatta fehér garbó, és fel akar kelni. Mindig fel akar kelni, rengeteg az energia a reggeli banánturmixtól meg a babapiskótától, új Duracell elem van benne. A babapiskótát napközben is el tudja rágszálni szárazon, ha megtalálja a kis tálkában. Fűrészporszár, ezért sok nyál kell hozzá, de azért megoldható. Körülnéz, maga alá húzza fűzős, fehér bőr cipőbe bújtatott lábait, gyors mászás a legközelebbi konyhaszékhöz, hátha nem látja senki. Ez egy korábbi törzsfajlódási korszak, ő már túl van rajta, de néha még kell egy kicsit emlékezni. Megfogja a széklábat, megemeli becsomagolt ülepét, felrúg a lábával, és közben két kézzel húzza magát a székhöz. Felbillen a hokedli, nincs rendben. Újra kell kezdeni az egészet. Ezért alkalmatlan például a műanyag pilleszék, de teljesen. Se láb, se súly, se kapaszkodó. Hiába színes és jól gurítható; ha felborul, a felállásban nem segít. Tehát rájön, hogy a régi, súlyos faszékek a jók. Megtanulja, középtájon kell ráfogni két kézzel, a keresztrúd alatt, ahol a legstabilabb. Esetleg magát a keresztrúdat megmarkolni, de az kockázatos, megbillenhet az egész. Szép sima felület, kék vagy zöld festés, esetleg fehér zománc, kicsit pattogzik. Lefelé kell nyomni a kapaszkodás közben, nem egyszerű. Ha össze tudja hangolni a húzóerőt elöl és a tolónyomatékot hátul, simán felkel. Felemelkedik, áll, enyhén

imbolyogva, mint aki épp azon gondolkodik, lehuppanjon-e a becsomagtolt fenekére. Úgy tesz, mint aki mindig is itt állt, szilárdan és megvesztegethetetlenül, mint egy hajóskapitány a tatfedélzeten a kormánykerék mögött. Az is kapaszkodik egy fadarabba és ő is imbolyog. Az imbolygás menő. A kapaszkodás is. A hajóskapitány fogalmát hamar, a tatfedélzetet csak később tanulja meg.

A szék sima ülőlapja fent jól csattog, ha hozzáveri a kifeszített tenyerét.

Akkor most elindulna a kapitány az orrárbóc felé, megvizsgálni az elszabadult orrvitorlákot ott a sütő környékén a konyhában, ahonnan azok a csiklandós illatok jönnek. Erősen csapkodnak a vitorlák. Kicsit megtartja az egyensúlyt, a súlypontját áttesz a jobb lábára, épp csak annyira, hogy a bal megemelhető legyen. Gyakorlat kérdése, ismételni kell. Ha sikerül stabil talajt fognia a bal lábával, nem túl apró, nem is elnagyolt a lépés, akkor arra kerül át a testsúly, a jobbat dobja előre. Valahogy így csinálja a kapitány is a viharban a csúszós fedélzeten. Látta azt a hajós filmet a tévében, a többiek azt mondták, ez az Onedin család. A fehér pofaszakállas nagyon tetszik neki. Később, sokkal később, amikor újranezi, már tudja, hogy ez az első sorozat, amit a televízióban vetítettek, és hogy a fehér pofaszakállas neve Mr. Baines. Még most is kedveli, de a kedvence Jessica Benton, akkori idő szerint a legszebb nő a világon. A legszebb nő kategória aztán sűrűn változik.

A járás tanulása ellesés. Meg kell figyelni, hogy csinálják mások, elcsenni a tudásukat, kopírozni, ellesni, utánozni. Sokat ismételni. Tetszik neki a tengerészjárás, mintha ők is folyton tanulnák. A darabos, ingatag mozgás menő, mondjuk, egy tengerészsapka jól jönne. Ha elvész egy pillanatra az egyensúly, akkor kalimpálás van a karokkal, és huppanás a fenekére, rosszabb esetben zöttyenés. Akkor még egy nyögés is kiszakad a száján, pedig nem akarja. Dühöng ezen az ember, kezdheti előlről az egészet, már ha akad egy szék a közelben. Meg kellene már kötni azokat a vitorlákot. A süteményillat a konyhában húzza előre. Ilyenkor nem jó felemelt anyai ujjakat látni, meg tudja törni a lendületet, kibillentheti. A segítő kezek pedig automatikusan madárszerű verdesést váltanak ki belőle a karjaival. Baines kapitánynak egyedül kell megküzdenie az elemekkel. Hosszú a fedélzet. A figyelem jó, a nevetés nem. A figyelmes tekintetek kellenek, a hajó legénysége engedelmesen hallgasson a parancsnokára. Elindul, min-

denki kövesse, de csak tisztos távolból, a szaván csüggve. Tolják félre az akadályokat például az orrárbóc felé vezető úton. Esetleg nyissák ki a sütőajtót, de az nem olyan fontos, az egyedül is menni fog, mint a piskóta elmajszolása. Az is rendben van, ha leveszik ilyenkor a cipőt-zoknit a lábáról, a csupasz talpa ugyanis jobban tapad a sima parkettán, de a konyha mozaikpadlóján is.

Az ismétlés nagy gyönyörűség, *ismétlés nélkül sok minden nincs is*. Újra és újra felteszel bizonyos kérdéseket, jönnek válaszok, nem jönnek válaszok. A csendből sokat tanulhatsz. Különös módon nem lesz világosabb semmi. Előbb egyszerű válaszokat kapsz egyszerű kérdésekre, és megszokod, hogy elfogadd őket. Azt hiszed, ez a megértés, de nem. Később, amikor már nem elég elfogadni, rá kell kérdezni keményen, kiderül, nem. Erősebben kérdezel, erre a válaszok elkezdenek kibomlani és bonyolódni. Aztán egyszer csak összeállni látszik minden, nagyjából az első igazi eszmélésed környékén. Kerek, azt gondolod, vagy inkább gömb. A gömbszerűség jó. Ott vagy a közepén, és minden ugyanannyira van, egyenlő távolságra a gömb sugara mentén, elérhető, leemelhető, kivehető, visszailleszthető. Egy gömb alakú könyvtár belülről. Élvezettel rakosgatod: egy gömbcikk innen, egy szelet oda. Rendezed – te rendezed, ki-be, azt teszel a könyveiddel, amit akarsz. Uralod a teret, élvezed a hatalmad, valahogy úgy, mint régen a konyhaszékkal és a begyűjtött örömkurjantásokkal. Azt gondolod, ez már mindig így lesz, ami elindult a járással, most ér célba. A gömb a tökéletes térforma volt az ókori püthagoreusok szerint. Azt hiszed, elérted a tökéletességet.

Először fel sem tűnik a kicsi részecske, ami kívülről érkezik elemi erővel, de alig észrevehetőn. Utólag fogod csak fel és rakod össze a becsapódást. A detonációt. Berobban, és szétrepesztí az egészet. Nem látod a hajszálrepedéseket, csak valahogy homályosabb lesz az optika, elvesznek az éles kontúrok, opálosodik a felület. Mint amikor megreped egy kristálypohár, erek hálózják be a vésett felületet. Csak akkor veszed észre, amikor megint elindul egy mozdulat belülről, a rutinos kiveszemvisszarakom-megoldom-évezem dinamika, és nem működik. Megszűnt a támaszték, semmivé omlik a kohéziós erő, meginog és darabjaira hullik az egész. Nem is érted, mi történt, fel nem fogod, hogy már nem működik és sosem lesz semmi ugyanolyan többé. Darabok vannak, szilánkok, forgácsok. Töredékesedés, törmelékké-válás. Eltűnik a távol-

ság, a sugár értelmét veszti, nincs többé honnan kivenni, hová visszarakni, nincs középpont; csak ott állsz valahogy ferdén, egyensúlytalanul a semmiben, görbe vállakkal.

Meredten állsz. Kéne egy hokedli, de nincs a közelben egy sem. Nincs rézfejú sétatápca, amin megtámaszkodj. És akkor nagyon kell figyelned, hogy egy repesz beléd ne hatoljon. Vissza kell fordulni magadban a dolgokhoz, számba venni, jól megnézni újra, gondosan és hosszan, folytatólagosan, mert már csak ott vannak, sehol máshol. Hosszan kell nézni. Csendesen. És ügyelni, hogy ne gondold közben semmire, csak állj egyenesen, mint fa az erdőn. *Kapnod kell néhány hosszú, unalmas délutánt, hogy folytathasd abbahagyott életed.* Kegyelmi pillanatokra van szükséged olyankor.

Ismétlés nélkül nem megy.

Az ember sosem unja meg például az egyik lábát a másik elé tenni, akárhányszor körbejárta már a földet életében. És sokszor körbejárja, automatikusan, oda sem figyelve, közben beszélget, nézelődik, telefonál, él. Nem unja meg az evést, akármennyit evett már. Ez azért nem biztos, hogy mindig így lesz. A dédnagymama például megunta az evést kilencvenöt évesen, és nem evett három hétig, mint az indiánok. Izgalmas. Hogyan lehet három hétig nem enni. Nem tüntetett és nem tiltakozott vele semmi ellen. Magának nem evett. Ritkán fordul elő, hogy az ember nem akar élni. Többnyire a végén. Amikor már nem akarja egyik lábát a másik elé tenni, és nem akar több babapiskótát rekvirálni a kamrából. Nincs szüksége hokedlikre. Nem akar már többé kapitány sem lenni, és megkötni a csapkodó orrvitorlákát. Amikor úgy tűnik, a legénység mindent tud már, és egyedül is elirányítja azt a hajót. Meg lehet nyugodni, megy ez nélküle is, nincs nagy baj, haladunk szépen előre. Ha nem kormányoz, akkor is. Lehet egy félreeső kikötőt keresni, hogy ott kiszállhasson, ne kelljen többet lábra állni, jární és étkezni. Csak lenni. Belelenni a nemlétebe. Amikor először két lábra áll, még nem sejtí ezt, csak a célt látja, azt a repkedő orrvitorlát. Elindul, megy, megáll. Belemegy.